

Identifying the Drivers of Academic and Career Guidance among Upper Secondary School Students

Reza Shirzadi¹, Fakhroddin Ahmadi^{2*}, Hamid Shafizadeh²

1. PhD student, Department of Educational Management, Ga.C., Islamic Azad University, Garmsar, Iran

2. Department of Educational Management, Ga.C., Islamic Azad University, Garmsar, Iran

Received: 19 Jul 2025

Accepted: 15 Nov 2025

First Available: 16 Nov 2025

Final Publication: 22 Dec 2025

Keywords

Academic guidance, career guidance, thematic analysis, upper secondary education, driving factors.

ABSTRACT

The objective of this study was to identify the key drivers shaping academic and career guidance for upper secondary school students in Tehran Province. This study employed a qualitative exploratory design using thematic analysis. Participants included university experts and educational practitioners with specialized experience in academic and career guidance. Using purposive and snowball sampling, 24 participants were interviewed through semi-structured interviews until theoretical saturation was reached. The interviews were transcribed and coded in MAXQDA and analyzed based on Braun and Clarke's six-phase thematic analysis framework. Data trustworthiness was ensured through credibility, dependability, confirmability, and transferability criteria. The analysis resulted in 5 overarching themes, 16 organizing themes, and 74 basic themes. The overarching themes included individual enablers, environmental enablers, human enablers, structural enablers, and curriculum-based enablers. These themes encompassed components such as students' abilities and interests, cultural attitudes toward occupations, family conditions, labor market considerations, parental awareness, teacher and counselor competencies, the necessity of revising guidance programs, the role of technological tools, redesigned policies, revised content, and improved assessment mechanisms. The final thematic network demonstrated that effective academic and career guidance requires the coordinated interaction of individual, social, structural, and curricular factors. The findings highlight that systematic attention to the identified drivers can enhance the quality of academic and career guidance and support students in making informed and realistic educational and occupational choices aligned with their abilities, interests, and labor market needs.

How to cite:

Shirzadi, R., Ahmadi, F., & Shafizadeh, H. (2025). Identifying the Drivers of Academic and Career Guidance among Upper Secondary School Students. *Study and Innovation in Education and Development*, 5(4), 1-24.

* Corresponding Author:

Dr. Fakhroddin Ahmadi

E-mail: ahmadif@iau.ac.ir

© 2025 the authors. Published by Institute for Knowledge, Development, and Research.

This is an open access article under the terms of the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) License.

EXTENDED ABSTRACT

INTRODUCTION

Academic and career guidance has become one of the fundamental pillars of modern education systems, particularly in the context of rapid global changes, evolving labor markets, and the increasing complexity of educational pathways. Research consistently demonstrates that students' transition from school to higher education and eventually to employment is strongly influenced by the quality of guidance they receive during secondary schooling (4). Inadequate guidance can lead to poorly informed decisions, academic underachievement, misalignment between personal abilities and field of study, and ultimately dissatisfaction in educational and occupational trajectories (1). Given the long-term implications of academic decisions on individuals' professional and social development, the need for comprehensive, structured, and evidence-based guidance systems is greater than ever (2).

International literature highlights that academic guidance functions not only as an advisory mechanism but also as an essential component for improving student learning outcomes, strengthening motivation, and shaping adaptive educational goals. Cognitive and metacognitive perspectives indicate that successful academic decision-making is strongly correlated with students' self-awareness, self-regulation, and understanding of their learning profiles. For instance, metacognitive theory emphasizes that academic guidance helps students evaluate their strengths and weaknesses and develop a deeper understanding of their future learning pathways (5). Other studies have shown that when guidance incorporates personality traits, cognitive capabilities, and individual interests, students are more likely to choose academic fields aligned with their long-term goals (18). These findings underscore the importance of taking a holistic approach to educational guidance that emphasizes the psychological and cognitive readiness of students.

In addition to psychological factors, social and structural contributors significantly shape guidance processes. Growing evidence suggests that educational inequalities, economic disadvantages, and cultural expectations can influence students' career aspirations and educational trajectories (7). In societies with stratified education systems, students from different socioeconomic backgrounds may have unequal access to high-quality guidance services, resulting in inequitable educational outcomes (8). Reviews of Nordic and European guidance systems indicate that successful models integrate counseling into broader educational reforms, emphasizing inclusion, equity, and student

empowerment (29). These considerations highlight the need for guidance models that are not only pedagogically effective but also socially responsive.

Technological advancements have added a new dimension to the academic guidance landscape. With the emergence of big data analytics, artificial intelligence, and cloud-based counseling platforms, innovative systems are increasingly being used to predict students' academic potential, analyze patterns of achievement, and recommend personalized learning pathways (30). AI-driven guidance solutions have demonstrated their value in improving the accuracy and efficiency of decision-making by utilizing large-scale student data and machine-learning algorithms (14). Similarly, smart academic guidance platforms based on data-mining processes have shown promising outcomes in enhancing counselor performance and aligning academic recommendations with students' personalities and learning profiles (13, 16). These technological developments signal a transition toward data-informed, personalized, and adaptive guidance systems.

Within Iran, despite the implementation of several national policies aimed at improving guidance services, multiple studies reveal persistent challenges in academic and career counseling. These challenges include outdated guidance procedures, insufficient training among counselors, weak connections between educational curricula and job market requirements, and limited parental awareness regarding academic choices. Several investigations highlight the need for developing comprehensive guidance models that integrate psychological, social, instructional, and environmental dimensions to support more effective decision-making among secondary school students (9, 11). Other studies show that first-generation or disadvantaged families often lack adequate information about academic opportunities, resulting in suboptimal guidance outcomes (22). Furthermore, academic guidance remains heavily influenced by traditional patterns, including cultural stereotypes, prestige-based field selection, and exam-driven orientations, leading to mismatches between students' abilities and their chosen fields of study (12, 31).

Given this context, the findings of contemporary research emphasize that academic guidance for upper secondary students must adopt a multi-layered approach. Such an approach should consider students' cognitive and psychological development, family and social environments, school structures, curriculum design, and technological capacities. Evidence from studies on local wisdom-based guidance, AI-driven systems, and metacognitively oriented strategies provide insights for designing more effective models (17, 27). Additionally, comparative studies have shown that countries with successful

guidance systems employ integrated frameworks that bridge the gap between education, personal development, and workforce needs (21, 26).

Considering these findings and the documented shortcomings of current guidance programs in Iranian secondary schools, it becomes essential to identify the key drivers that shape academic and career guidance outcomes. Understanding these drivers can support policy reforms, enhance guidance quality, and enable educators, counselors, and parents to make more informed decisions. Therefore, the present study seeks to identify and conceptualize the primary drivers of academic and career guidance among upper secondary students in Tehran Province, drawing on thematic insights from experts in educational sciences, counseling, and school leadership.

METHODS AND MATERIALS

The study employed a qualitative exploratory design using thematic analysis. Participants were selected through purposive and snowball sampling and included university faculty members specializing in educational sciences and experienced school counselors and administrators working in secondary schools. Semi-structured interviews were conducted with 24 experts until data saturation was reached. Interviews were transcribed and analyzed through a six-step thematic analysis process. Credibility and trustworthiness were enhanced via triangulation, peer review, and member checking. Coding and theme development were conducted using MAXQDA software.

FINDINGS

Data analysis resulted in the identification of five overarching themes, sixteen organizing themes, and seventy-four basic themes that collectively represent the drivers influencing academic and career guidance for upper secondary school students.

The overarching themes included:

- (1) **Individual Enablers**, such as aptitude, personal interests, cognitive capacity, career orientation, and experiential learning;
- (2) **Environmental Enablers**, including cultural attitudes toward professions, family economic conditions, social class, and labor-market dynamics;
- (3) **Human Enablers**, representing parental awareness, teacher competencies, and counselor expertise;
- (4) **Structural Enablers**, involving redesign of guidance programs, modernization of career-familiarization activities, use of ICT tools, and the application of scientific assessment instruments;

(5) **Curriculum-Based Enablers**, including policy redesign, content revision, incorporation of practical learning experiences, and modification of assessment methods.

These themes collectively highlight that academic guidance is a multi-dimensional process influenced by psychological, social, structural, instructional, and technological factors.

DISCUSSION AND CONCLUSION

The findings indicate that effective academic and career guidance requires a comprehensive understanding of how individual, environmental, and structural factors intersect to shape students' educational decisions. The strong emphasis on individual enablers reflects the critical role of self-awareness, personal interests, and experiential learning in shaping students' academic trajectories. Environmental factors underscore how cultural expectations, family resources, and labor-market realities exert powerful influences on decision-making. Meanwhile, human enablers highlight the need for well-trained counselors, informed parents, and supportive teachers.

Structural and curriculum-based enablers reveal that systemic reform is essential for improving guidance quality. Without modernized guidance programs, updated curricula, and technologically enhanced assessment systems, students may continue to rely on fragmented or uninformed decision-making processes. These insights suggest that educational policymakers must prioritize the redesign of guidance infrastructures to ensure equitable, accessible, and contextually appropriate support for all students.

Ultimately, the study concludes that addressing the drivers identified in this research can significantly improve the quality and effectiveness of academic and career guidance in upper secondary schools. Strengthening these drivers will enable students to make informed decisions aligned with their abilities, interests, and future opportunities, thereby fostering more meaningful academic engagement and long-term career success.

شناسایی پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه دوم

رضا شیرزادی^۱، فخرالدین احمدی^{۲*}، حمید شفیع زاده^۲

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

۲. گروه مدیریت آموزشی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

چکیده

هدف این پژوهش شناسایی پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه دوم استان تهران است. این پژوهش از نوع کیفی و اکتشافی بود و با استفاده از رویکرد تحلیل مضمون انجام شد. جامعه پژوهش شامل خبرگان دانشگاهی و کارشناسان آموزش و پرورش دارای تجربه تخصصی در حوزه هدایت تحصیلی بود. نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و به روش گلوله‌برفی انجام شد و ۲۴ نفر تا حد اشباع نظری مورد مصاحبه نیمه‌ساختاریافته قرار گرفتند. داده‌ها پس از پیاده‌سازی در نرم‌افزار MAXQDA کدگذاری و بر اساس رویکرد شش مرحله‌ای تحلیل مضمون براون و کلارک تحلیل شدند. همچنین برای اعتبارسنجی یافته‌ها از معیارهای اعتمادپذیری، باورپذیری، تأییدپذیری و انتقال‌پذیری استفاده شد. تحلیل داده‌ها منجر به شناسایی ۵ مضمون فراگیر، ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۷۴ مضمون پایه شد. مضامین فراگیر شامل توانمندسازهای فردی، محیطی، انسانی، ساختاری و برنامه درسی بودند. این مضامین ابعاد مختلف اثرگذار بر انتخاب تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان را توضیح می‌دهند؛ از جمله استعداد، علاقه، تجربیات شغلی، فرهنگ جامعه، وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده، نقش والدین، توانایی‌های معلمان و مشاوران، ضرورت بازنگری ساختار هدایت تحصیلی، کاربرد فناوری اطلاعات، بازطراحی سیاست‌ها، اصلاح محتوا و تغییر نظام ارزشیابی. شبکه نهایی مضامین نشان داد هدایت تحصیلی مؤثر مستلزم تعامل عوامل فردی، اجتماعی، سازمانی و آموزشی است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد توجه نظام‌مند به پیشران‌های شناسایی شده می‌تواند زمینه هدایت تحصیلی و شغلی آگاهانه‌تر دانش‌آموزان را فراهم کند و از انتخاب‌های ناهماهنگ با استعداد، علاقه و نیازهای بازار کار جلوگیری نماید.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۲۴

تاریخ چاپ اولیه: ۱۴۰۴/۰۸/۲۵

تاریخ چاپ نهایی: ۱۴۰۴/۱۰/۰۱

کلیدواژه‌ها

هدایت تحصیلی، هدایت

شغلی، مضامین فراگیر،

تحلیل مضمون، مدارس

متوسطه دوم.

شیوه ارجاع دهی:

شیرزادی، رضا، احمدی، فخرالدین، و شفیع زاده، حمید. (۱۴۰۴). شناسایی پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه دوم. پژوهش و نوآوری در تربیت و توسعه، ۵(۴)، ۱-۲۴.

نویسنده مسئول:

دکتر فخرالدین احمدی

پست الکترونیکی: ahmadif@iau.ac.ir

© ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

هدایت تحصیلی و شغلی یکی از بنیادی‌ترین کارکردهای نظام‌های آموزشی در سراسر جهان است، زیرا تعیین می‌کند دانش‌آموزان چگونه مسیر یادگیری، حرفه‌ای و اجتماعی آینده خود را می‌سازند و تا چه اندازه این مسیر با استعداد، انگیزه، شرایط خانوادگی و نیازهای واقعی جامعه هم‌خوانی دارد. اهمیت این فرایند موجب شده است پژوهش‌های گسترده‌ای به بررسی ابعاد مختلف هدایت تحصیلی، نقش مشاوران، چالش‌های ساختاری، تحولات فناورانه و عوامل ذهنی - شناختی مؤثر بر انتخاب‌های تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان بپردازند. هدایت تحصیلی موفق باید بتواند دانش‌آموز را به سمت تصمیمی آگاهانه، واقع‌بینانه و سازگار با توانایی‌ها و علایقش سوق دهد؛ تصمیمی که با نیازهای اشتغال، فرصت‌های اقتصادی و انتظارات جامعه نیز همسو باشد. در بسیاری از نظام‌های آموزشی، هدایت تحصیلی صرفاً یک فرآیند کوتاه‌مدت نیست، بلکه راهبردی همه‌جانبه در بطن یادگیری، رشد روانی - اجتماعی، عدالت آموزشی و توسعه سرمایه انسانی تلقی می‌شود (1). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که هدایت و مشاوره، در صورتی که به‌طور صحیح طراحی و اجرا شود، می‌تواند به یکی از تأثیرگذارترین ابزارهای بهبود موفقیت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان تبدیل شود و آن‌ها را از سردرگمی، تصمیم‌گیری احساسی، انتخاب‌های ناسازگار و پیامدهای بلندمدت اشتباه دور کند (2).

یکی از نکات مهم در هدایت تحصیلی، توجه به تغییرات سریع اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است. جهان امروز با سرعتی بی‌سابقه در حال دگرگونی است و مشاغل سنتی یا از میان رفته یا در حال تبدیل شدن به صورت‌های جدید هستند. پژوهش‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که آموزش و پرورش در بسیاری از کشورها تلاش می‌کند با این تحولات همگام شود و برنامه‌های هدایت تحصیلی را بر اساس مهارت‌های قرن بیست‌ویکم تنظیم کند، زیرا بسیاری از مشاغل جدید به مهارت‌های پیچیده‌تر، انعطاف‌پذیری شناختی، توانایی حل مسئله و درک تکنولوژی‌های نو نیاز دارند (3). ساختار آموزشی اگر نتواند دانش‌آموز را برای این آینده آماده سازد، او را در مسیر انتخاب‌هایی قرار می‌دهد که با واقعیات جهان کار و فناوری همگام نیست. اهمیت این موضوع در پژوهش‌های هانگ و یوئن به‌خوبی دیده می‌شود؛ آن‌ها نشان می‌دهند که گذار از مدرسه به دنیای حرفه‌ای یکی از دشوارترین مراحل تحصیلی است و دانش‌آموزان برای عبور موفق از این مرحله نیازمند هدایت تحصیلی - شغلی مبتنی بر شواهد و داده‌های معتبر هستند (4).

علاوه بر این، تحقیقات جدید بر نقش عوامل روان‌شناختی و شناختی در هدایت تحصیلی تأکید می‌کنند. به‌طور خاص، پژوهش‌های مبتنی بر نظریه فراشناخت نشان داده‌اند که هدایت تحصیلی مؤثر باید بتواند آگاهی دانش‌آموز از شیوه‌های یادگیری، توانایی خودتنظیمی، تلاش ذهنی و باورهای کارآمدی را تقویت کند (5). این موضوع با یافته‌های زیگلر و اوپدنکر نیز هم‌راستا است که بیان می‌کنند ضعف در تنظیم شناختی و متاکاگنیشن، تعلل تحصیلی و ناهماهنگی در انتخاب مسیر آموزشی را افزایش می‌دهد (6). در چنین شرایطی، اگر هدایت تحصیلی نتواند بر سازوکارهای شناختی دانش‌آموز اثر بگذارد، نمی‌تواند او را برای انتخاب‌های پیچیده و چندوجهی آماده کند.

ابعاد اجتماعی و عدالت آموزشی نیز بخش مهمی از هدایت تحصیلی را تشکیل می‌دهد. پژوهش‌های گسترده‌ای در زمینه نابرابری آموزشی انجام شده و نشان داده‌اند که ساختارهای طبقاتی، تبعیض نژادی و تفاوت‌های اقتصادی بر کیفیت خدمات مشاوره‌ای، دسترسی به اطلاعات شغلی و فرصت‌های یادگیری تأثیر می‌گذارند (7). همچنین یافته‌های هاگ نشان می‌دهد که ساختار طبقاتی مدارس می‌تواند مستقیماً بر سلامت روانی و انتخاب‌های تحصیلی تأثیرگذار باشد (8). این مسئله در کشورهای مختلف مشاهده شده است و نشان می‌دهد هدایت تحصیلی باید فراتر از توصیه‌های فردی باشد و بتواند نابرابری‌های ساختاری را نیز در نظر بگیرد.

پژوهش‌های داخلی نیز گویای آن است که هدایت تحصیلی در ایران با چالش‌های متعدد روبه‌رو است. بسیاری از دانش‌آموزان بدون آگاهی کافی، بدون تجربه عملی و تنها تحت تأثیر خانواده یا فضای اجتماعی وارد رشته‌هایی می‌شوند که با استعداد یا نیازهای بازار کار همخوانی ندارد. مطالعات یزدانی‌پور در سال‌های اخیر نشان می‌دهد که نقش مشاوران در مدارس ایران حیاتی است، اما کمبود مهارت، منابع محدود و عدم هماهنگی ساختاری، کارآمدی هدایت تحصیلی را کاهش داده است (2). نتایج پژوهش‌های سالاری و همکاران نیز نشان می‌دهد که هدایت تحصیلی در ایران نیازمند الگوی جامع‌تری است که در آن عوامل روان‌شناختی، شناختی، خانوادگی و ساختاری به‌صورت هم‌زمان دیده شود (9) و در سطح سیاست‌گذاری نیز لازم است هدایت تحصیلی با سند تحول بنیادین هماهنگ باشد (10). پژوهش‌های دیگری نیز بیان می‌کنند که بسیاری از مشکلات هدایت تحصیلی از ضعف آگاهی خانواده‌ها، ناهماهنگی محتوای آموزشی، عدم استفاده از فناوری‌های روز و نبود ارتباط نظام‌مند میان صنعت و آموزش ناشی می‌شود (11، 12).

از سوی دیگر، پیشرفت فناوری‌های نو مانند داده‌کاوی، کلان‌داده‌ها و هوش مصنوعی، فرصت‌های جدیدی برای هدایت تحصیلی ایجاد کرده است. پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که با تحلیل داده‌های دانش‌آموزان، پیش‌بینی مسیر تحصیلی آن‌ها دقیق‌تر شده و مشاوران می‌توانند بر اساس الگوهای رفتاری، توانایی‌ها و علایق واقعی، پیشنهادهای بهتری ارائه دهند (13). همچنین سیستم‌های هدایت تحصیلی مبتنی بر هوش مصنوعی قادرند مجموعه‌ای از داده‌های فردی و محیطی را تلفیق کرده و مسیرهای شغلی مناسب‌تری پیشنهاد دهند. این موضوع در پژوهش مجات و همکاران به‌خوبی تحلیل شده است (14). الادی نیز نشان می‌دهد که روش‌های نوین هدایت تحصیلی نسبت به روش‌های سنتی بازدهی بیشتری در بهبود انگیزه، نگرش تحصیلی و عملکرد آموزشی دارند (15). در امتداد همین روند، پژوهش ژانگ نیز بیان می‌کند که پلتفرم‌های مبتنی بر کلان‌داده و هوش مصنوعی می‌توانند فرآیند هدایت تحصیلی را یکپارچه، استاندارد و تعاملی کنند (16).

عوامل فرهنگی و بومی نیز نقش مهمی در فرایند هدایت تحصیلی دارند. پژوهش‌های مربوط به جوامع چندفرهنگی نشان داده‌اند که هدایت تحصیلی باید بافت‌محور باشد، زیرا ارزش‌ها، باورهای خانوادگی و انتظارات اجتماعی بر انتخاب رشته اثر می‌گذارند. برای مثال، پژوهش لومبان‌توبینگ نشان می‌دهد که هدایت تحصیلی مبتنی بر خرد محلی می‌تواند حساسیت فرهنگی دانش‌آموزان را افزایش داده و انتخاب‌های تحصیلی آن‌ها را واقع‌بینانه‌تر کند (17). همچنین یافته‌های پژوهش لیو و کیو نشان می‌دهد هدایت مبتنی

بر ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان در مقایسه با الگوهای عمومی اثربخشی بیشتری دارد (18). این رویکردها نشان می‌دهد که هدایت تحصیلی باید منعطف، شخصی‌سازی شده و سازگار با زمینه فرهنگی باشد.

در کنار این عوامل، نقش مشاوران، معلمان و خانواده نیز بسیار تعیین‌کننده است. پژوهش‌های متعدد می‌گویند مشاوران باید دانش تخصصی، مهارت‌های حرفه‌ای و توانایی تحلیل داده داشته باشند تا بتوانند دانش‌آموزان را به‌درستی هدایت کنند (19). هریسیوو نیز نشان داده است که هدایت و مشاوره می‌تواند عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را به‌طور چشمگیری بهبود بخشد (20). همچنین پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهد که مشاوران، در صورت برخورداری از آموزش کافی، می‌توانند بهترین نقش را در هماهنگی میان توانمندی‌های فردی و فرصت‌های تحصیلی ایفا کنند (21). از سوی دیگر، تجارب زیسته دانش‌آموزان دانشگاهی ایرانی نشان می‌دهد که بسیاری از آن‌ها از هدایت تحصیلی دوران مدرسه رضایت نداشتند و فرایند هدایت ضروری است که بازنگری اساسی شود (22). این یافته‌ها نشان می‌دهد که هدایت تحصیلی تنها یک «انتخاب رشته» نیست، بلکه فرایندی عمیق، چندبعدی و پیوسته است که باید از سال‌های اولیه آموزش آغاز شود و تا ورود به دانشگاه و بازار کار ادامه یابد.

پژوهش‌های دیگری نیز بر اهمیت ارتباط میان برنامه‌های درسی و هدایت تحصیلی تأکید می‌کنند. محتوای آموزشی باید فرصت‌های کشف استعداد را فراهم کند و دانش‌آموز در مواجهه با درس‌ها بتواند مهارت‌های لازم برای شناخت علایق خود را بیاموزد (23). نظریه رشد تحصیلی و شغلی نیز بیان می‌کند که هدایت باید با مراحل رشدی دانش‌آموزان هماهنگ باشد و ساختارهای آموزشی باید به‌گونه‌ای طراحی شود که انتخاب مسیر تحصیلی به تصمیمی آگاهانه و مرحله‌به‌مرحله تبدیل شود، نه یک تصمیم ناگهانی یا تحمیلی (24). هدایت مبتنی بر شواهد، تجربه عملی، ابزارهای سنجش معتبر و مشارکت خانواده و مدرسه می‌تواند فرایند انتخاب را واقع‌گرایانه‌تر سازد (25). در مجموع، مرور پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی نشان می‌دهد که هدایت تحصیلی فرایندی پیچیده، چندوجهی و وابسته به عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی، فناورانه و آموزشی است. در ایران نیز با وجود تلاش‌ها و برنامه‌های متعدد، چالش‌های قابل توجهی در هدایت تحصیلی مدارس متوسطه دوم وجود دارد. این چالش‌ها موجب شده است بخش قابل توجهی از دانش‌آموزان به رشته‌هایی وارد شوند که با توانایی و علاقه آن‌ها انطباق ندارد و پس از تحصیل، با مشکلات اشتغال، نارضایتی شغلی، فرسودگی تحصیلی و حتی ترک تحصیل روبه‌رو شوند. بنابراین، شناسایی پیشران‌های اصلی هدایت تحصیلی اقدامی ضروری برای اصلاح ساختارهای موجود و طراحی مدل‌های جدید مبتنی بر شواهد است. بر همین اساس، هدف این مطالعه شناسایی پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه دوم است.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی؛ از نظر داده‌ها، کیفی با رویکرد اکتشافی؛ از نظر روش اجرا مبتنی بر رویکرد تحلیل مضمون است. مشارکت کنندگان در پژوهش شامل دو گروه اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها (دارای دکتری تخصصی در رشته‌های علوم

تربیتی با حداقل ۵ سال عضویت هیات علمی و حداقل انجام ۲ کار علمی-پژوهشی (شامل مقاله، کتاب و طرح پژوهشی در حوزه هدایت تحصیلی و شغلی) و همچنین مدیران و مشاوران آموزش و پرورش (دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر و ۱۵ سال سابقه کار و دارای مسئولیت اجرایی در حوزه هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان) بودند. معیارهای انتخاب مشارکت کننده به شرح جدول شماره ۲ بود. نمونه گیری از مشارکت کنندگان به شیوه آگاهانه و به روش گلوله برفی انجام شد. بر این اساس خبرگان شناسایی شدند و مصاحبه انجام شد. در این روش نمونه گیری محقق ابتدا با شناسایی خبرگان، فهرستی از آن‌ها تهیه نمود و استاد راهنما آن‌ها را با توجه به سوابق کارهای پژوهشی تایید نمود. پس از آن محقق اقدام به مصاحبه با آن‌ها نمود که نهایتاً با ۲۴ نفر مصاحبه انجام شد. مصاحبه‌ها تا حد اشباع نظری ادامه یافت و سپس محقق آن‌ها را متوقف کرد. مصاحبه با خبرگان به صورت حضوری و به مدت ۳۰-۶۰ دقیقه انجام شد. پس از انجام هر مصاحبه، متن آن‌ها پیاده سازی و به نرم افزار MAXQDA وارد شدند. به منظور جمع‌آوری اطلاعات از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد.

جدول ۱: مشخصات مشارکت کنندگان در پژوهش

ردیف	محل کار	عنوان شغلی	درجه علمی	تجربه مفید
۱	دانشگاه	عضو هیات علمی	دکتری-استادیار	نگارش مقاله در زمینه هدایت تحصیلی
۲			دکتری-استادیار	نگارش مقاله در زمینه هدایت تحصیلی
۳			دکتری-دانشیار	راهنمایی رساله در زمینه هدایت تحصیلی
۴			دکتری-دانشیار	کتاب در زمینه هدایت تحصیلی
۵			دکتری-استادیار	راهنمایی رساله در زمینه هدایت تحصیلی
۶			دکتری-استادیار	نگارش مقاله در زمینه هدایت تحصیلی
۷			دکتری-استادیار	نگارش مقاله در زمینه هدایت تحصیلی
۸			دکتری-دانشیار	نگارش مقاله در زمینه هدایت تحصیلی
۹			دکتری-استاد	کتاب در زمینه هدایت تحصیلی
۱۰			دکتری-دانشیار	کتاب در زمینه هدایت شغلی و تحصیلی
۱۱			دکتری-دانشیار	نگارش مقاله در زمینه هدایت تحصیلی
۱۲			دکتری-استادیار	راهنمایی رساله در زمینه هدایت تحصیلی
۱۳			دکتری-دانشیار	راهنمایی رساله در زمینه هدایت تحصیلی
۱۴	آموزش و پرورش	مدیر و مشاور	دکتری	مسئولیت اجرایی هدایت تحصیلی
۱۵			کارشناسی ارشد	مسئولیت اجرایی هدایت تحصیلی
۱۶			دکتری	مسئولیت اجرایی هدایت تحصیلی
۱۷			دکتری	مسئولیت اجرایی هدایت تحصیلی
۱۸			دکتری	مسئولیت اجرایی هدایت تحصیلی
۱۹			دکتری	مسئولیت اجرایی هدایت تحصیلی
۲۰			کارشناسی ارشد	مسئولیت اجرایی هدایت تحصیلی
۲۱			دکتری	مسئولیت اجرایی هدایت تحصیلی
۲۲			دکتری	مسئولیت اجرایی هدایت تحصیلی
۲۳			کارشناسی ارشد	مسئولیت اجرایی هدایت تحصیلی
۲۴			کارشناسی ارشد	مسئولیت اجرایی هدایت تحصیلی

به منظور اعتبارسنجی یافته‌های پژوهش از روش مثلث‌سازی^۱ لینکلن و گوبا شامل اعتمادپذیری، باورپذیری و تاییدپذیری و انتقال پذیری^۲ استفاده شد. در واقع، محقق با بکارگیری مثلث‌سازی از منابع، روش‌ها، پژوهشگران و نظریه‌های مختلف استفاده کرده است تا داده‌های بیشتری را جمع‌آوری کند و از زوایای مختلف به موضوع نگاه کند، که این امر به افزایش اعتبار (اعتمادپذیری و باورپذیری) و قابلیت تعمیم (انتقال‌پذیری) یافته‌ها منجر شده است.

- اعتمادپذیری: برای کسب قابلیت اعتبار؛ تلاش شد تا مشارکت کنندگان با حداکثر تنوع تجربیات انتخاب شوند. نمونه‌گیری تا رسیدن داده‌ها به حد اشباع ادامه یافت و مناسبترین واحد معنایی انتخاب شد. اعتبار داخلی تحلیل محتوی از طریق روایی صوری ارزیابی شد.
 - باورپذیری: به این منظور از طولانی شدن زمان جمع‌آوری داده (انجام مصاحبه‌ها) تا حد امکان خودداری و از همه مشارکت کنندگان راجع به یک موضوع پرسیده شد. در این پژوهش از بررسی دقیق داده‌ها توسط یک ناظر خارجی جهت افزایش میزان باورپذیری پژوهش استفاده گردید.
 - تاییدپذیری: فرایند انجام کار در اختیار چند تن از همکاران پژوهش قرار داده شد تا صحت نحوه انجام پژوهش تایید گردد.
 - انتقال‌پذیری: برای این کار دیدگاه‌ها و تجارب گوناگون مشارکت‌کنندگان مختلف در مورد پدیده اخذ شد. به منظور تسهیل انتقال پذیری، پژوهشگر به توصیف روشنی از بستر، نحوه انتخاب و ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان، جمع‌آوری داده و فرایند تحلیل ارائه نمود تا مخاطبان بتوانند در مورد قابلیت کاربرد یافته‌ها در موقعیت‌های دیگر قضاوت نمایند. همچنین با ارائه یافته‌های غنی و دقیق همراه با نقل قول‌های مناسب، قابلیت انتقال پذیری افزایش یافت.
- تحلیل داده‌ها در بخش کیفی به شیوه کدگذاری نظری برگرفته از روش تحلیل مضمون (براون و کلارک، ۲۰۰۶) با استفاده از نرم افزار MAXQDA انجام شد. برای تحلیل داده‌های بدست آمده شش گام تحلیل مضمون به شرح زیر انجام شد: ۱- آشنایی با داده‌ها ۲- کدگذاری و تولید کدهای اولیه ۳- شناخت مضامین (گروه‌بندی کدهای مشابه) ۴- ترسیم شبکه مضامین (بررسی و پالایش تم‌های اصلی و شناسایی تم‌های فرعی) ۵- تحلیل شبکه مضامین (تجدیدنظر و بازنگری تم‌های فرعی) ۶- تدوین گزارش.

یافته‌ها

با توجه به سوالات مطرح شده در پژوهش حاضر، پژوهشگر به مدد رویکرد تحلیل مضمون، ابتدا کدگذاری و سپس به پاسخ سوالات را به شرح زیر ارائه نموده است.

1. Triangulation
2. Trustworthiness, Credibility, Verifiability & Transferability

گام اول: آشنا شدن با داده‌ها؛ در گام اول محققان متون شناسایی شده را به صورت کلی مطالعه نمودند تا درک درستی از موضوع پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان بدست آورند. در این مرحله تلاش شده است نکات کلیدی و مفاهیم مرتبط شناسایی و سایر مطالب و مفاهیم کنار گذاشته شود.

گام دوم: کدگذاری اولیه؛ در این گام، روند شناسایی کدهای اولیه به این شرح بود که جملات متون چند بار خوانده و زیر عبارات و مفاهیم کلیدی و مهم خط کشیده شد. نتیجه این فرایند شناسایی ۱۹۷ مفهوم و کد اولیه بود. در این گام از متن مصاحبه‌ها، کدها احصاء شد که نحوه شناسایی و استخراج کدها به این شرح بود که زیر متن مصاحبه‌ها خط کشیده شد و کلید واژه به عنوان کد احصاء شد که چند نمونه در جدول شماره ۲ ارائه شده است:

جدول ۲: نحوه احصاء کدهای اولیه از متن مصاحبه‌ها

کد مصاحبه	متن مصاحبه	کد بدست آمده
P۱	مدارس امکانات کافی برای آموزش و آشنایی دانش آموزان با مشاغل را ندارند.	«امکانات آموزشی شغل شناسی» و «استفاده از
P۱۱	مدارس باید با کارگاه‌های سطح شهر مذاکره کنند و دانش آموزان را برای آشنا شدن با حرفه‌های مختلف به آنجا بفرستند.	کارگاه‌های شغلی»
P۳	مصاحبه‌شونده شماره ۳: خیلی از خانواده‌ها دوست دارند فرزندان شان راهی که آن‌ها نتوانسته برون را طی کنند. خودش داشته دکتر یا مهندس شود الان اصرار دارد فرزندش در آن رشته درس بخواند.	«نگرش خانواده به شغل فرزند» و «بی توجهی به استعداد و علاقه دانش آموز»
P۶	محتوای کتابها اصلا برای شغل شناسی و رشته شناسی نیست یک سری محتوای زیاد و بی هدف یا بعضاً اهداف نامناسب تولید شده است و دانش آموزان باید یاد بگیرند.	«محتوای آموزشی مناسب» و «تغییر یا اصلاح منابع و کتب درسی»
P۴	منابع و محتوای آموزشی به مهارت آموزی نمی‌پردازد. فقط حفظ کن و امتحان بده. باید حداقل ۵۰ درصد مطالب درسی عملی باشد تا دانش آموزان آشنا شوند.	
P۱۷	مطالب کتابها برای آماده کردن دانش آموز برای زندگی بزرگسالی و اشتغال تهیه نشده است. خیلی از کتابها سالهاست همین محتوا را دارند و اگر تغییراتی داده شده است باز هم هدف از یادگیری آن‌ها یکی است در حالی که باید تغییر بدهند بچه‌ها با مشاغل و موضوعات مختلف آشنا شوند، مشاهده کنند، تمرین کنند، مهارت کسب کنند و بعد علاقه و رغبت خود را برای ادامه آن نشان دهند.	
P۲۰	نقش معلمان و مشاوران هم بسیار حائز اهمیت است. چه میزان توانایی و مهارت آموزش به دانش آموزان را دارند. باید در این زمینه آموزش ببینند. مشاوران از پیشران‌های اصلی هستند ولی دانش این کار را در حال حاضر ندارند.	«دانش معلمان»، «دانش و مهارت مشاوران»، «کمک گرفتن از مشاوران دانشگاهی و موسسات مشاوره»، «ارزیابی صحیح دانش آموزان»
P۵	از گذشته تاکنون البته امروزه بهتر شده است افرادی که به شغل مشاور تحصیلی منصوب می‌شوند رشته تحصیلی آن‌ها چه بود و چقدر می‌توانند دانش آموزان را راهنمایی کنند. خیلی کم. باید از افراد یا حتی مشاوران دانشگاهی کمک خواست تا ارزیابی درستی برای بچه انجام دهند.	
P۷	باید از ابزارهای به روز استفاده کنیم تا علایق، استعدادها و توانایی‌های دانش آموزان را شناسایی کنیم و بعد آن‌ها را راهنمایی کنیم.	«ابزارهای به روز»، «استفاده از فناوری اطلاعات و آنلاین» و «پروفاایل ظرفیت و توانمندی»
P۲۲	الان در دنیا ابزارهای آنلاین به کمک آمده اند. ولی استعداد و علایق بچه‌ها را از بدو تولد سنجش می‌کنند و در پروفاایل مدرسه ثبت می‌کنند و گام به گام آن را کامل می‌کنند. باید برای هر فرد سال به سال استعداد سنجی، رغبت سنجی انجام شود.	

سپس مفاهیم کلیدی فهرست و موارد مشابه یکسان سازی و برخی موارد حذف شدند. در نهایت، فهرست کدهای اولیه بدست آمد. نتیجه کدگذاری اولیه، شناسایی ۵۸ کد بدست آمد که از آن‌ها تحت عنوان مضمون پایه یاد می‌شود و در جدول شماره ۴ ارائه شده است.

گام سوم: جست‌وجوی مضامین؛ در این گام، ابتدا کدهای اولیه بدست آمده مورد بررسی قرار گرفت. کدهای شناسایی شده بر اساس بار معنایی که داشتند در قالب مضامین بزرگتر دسته‌بندی شدند. جهت دسته‌بندی کدها و انتخاب مضامین، از مبانی نظری و ادبیات موضوعی استفاده شد. در این گام، تلاش شد بر اساس فرایند تحلیلی انجام مقایسات برای برجسته‌سازی شباهت‌ها و تفاوت‌ها، در سطح پایین‌تر مضامین پایه و سپس مضامین سازمان‌دهنده تولید شوند. به عبارت دیگر، پس از تهیه و تنظیم فهرست مضامین پایه، برای تکمیل این فرآیند، مضامین حاصله در سطح بالاتر و تجریدی‌تر جهت دستیابی به مضامین سازمان‌دهنده، گروه‌بندی شدند. همین فرایند برای دسته‌بندی سطح بالاتر و انتزاعی‌تر برای مضامین فراگیر نیز انجام شد. نتایج حاصل از کدگذاری، منجر به شناسایی ۵ مضمون فراگیر، ۱۲ مضمون سازمان‌دهنده، ۵۸ مضمون پایه به عنوان پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان شد که در جدول شماره ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳: مضامین بدست آمده تحت عنوان پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
توانمند سازهای فردی	استعداد و ظرفیت	۵
	جهت‌گیری‌های تحصیلی و شغلی (علاقه و رغبت)	۵
	تجارب و انتظارات شخصی و شغلی	۴
توانمند سازهای محیطی	اصلاح نگاه فرهنگی به مشاغل	۵
	وضعیت اقتصادی خانواده	۳
	طبقه اجتماعی	۳
توانمند سازهای انسانی	افزایش آگاهی و شناخت والدین	۴
	دانش و توانمندیهای معلمان	۳
	دانش و مهارت مشاوران	۴
توانمند سازهای ساختاری	بازنگری برنامه‌های هدایت تحصیلی	۶
	اصلاح برنامه‌های آشنایی با حرف و مشاغل	۷
	استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات به روز	۵
توانمند سازهای فناورانه	بکارگیری موثر ملاکها و ابزارهای سنجش	۴

گام چهارم: بازنگری و ترسیم شبکه مضامین؛ در این مرحله دو کار انجام شد. ابتدا شناسایی تم‌های اصلی و فرعی انجام شد و سپس بررسی، بازنگری و پالایش تم‌ها در دستور کار قرار گرفته است. در مرحله شناخت مضامین، سه دسته مضمون پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر توسط محقق شناسایی شد. مضامین پایه شامل کدها و نکات کلیدی بودند؛ مضامین سازمان‌دهنده شامل مضامین بدست آمده از ترکیب و تلخیص مضامین پایه و مضامین فراگیر شامل مضامین عالی در برگرفته اصول حاکم بر متن به مثابه کل بودند. در مجموع ۵۸ مضمون پایه، ۱۲ مضمون سازمان‌دهنده و ۵ مضمون فراگیر شناسایی شده بود که در این مرحله محقق

تم‌های اصلی و فرعی را مشخص نمود. سپس با کمک خبرگان دانشگاهی به بررسی، بازنگری، اصلاح و تایید آن‌ها پرداخته است. در جلسه برگزار شده با خبرگان و توضیحات و تفسیرهای ارائه شده و اجرای دلفی بین گروه خبرگان، برخی مضامین شناسایی شده اصلاح، تغییر، حذف، اضافه و ادغام شدند و در نهایت مورد تایید کلی آن‌ها قرار گرفتند. نتیجه نهایی بازنگری مضامین و تم‌ها و تغییرات صورت گرفته به شرح زیر می‌باشد:

- در مضمون توانمندسازهای محیطی دو مضمون سازمان دهنده وضعیت اقتصادی خانواده و طبقه اجتماعی ادغام شدند و به عنوان وضعیت خانواده‌ها نام گذاری شدند و مضمون سازمان دهنده بازار کار با ۴ مضمون پایه به توانمند سازهای محیطی اضافه شد.
- مضمون فراگیر توانمندسازهای ساختاری و توانمند سازهای فناورانه ادغام شدند.
- مضمون فراگیر توانمندسازهای برنامه درسی اضافه شد. برای این مضمون ۳ مضمون سازمان دهنده بازطراحی سیاستها و اهداف با ۴ مضمون پایه، اصلاح محتوا و منابع با ۴ مضمون پایه و تغییر روشهای ارزشیابی و نظارت با ۴ مضمون پایه اضافه شد.
- نهایتاً ۵۸ مضمون پایه به ۷۴ مضمون، ۱۲ مضمون سازمان دهنده به ۱۶ مضمون سازمان دهنده و ۵ مضمون فراگیر تغییر یافت که در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: مضامین نهایی حاصل از بررسی، بازنگری و پالایش مضامین

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
توانمند سازهای فردی	استعداد و ظرفیت	آگاه شدن دانش آموزان از توانایی‌های فکری و تحلیلی (خودآگاهی) باور به استعدادهای ذاتی رشد و تقویت توانایی‌های ذهنی بالقوه سخت کوشی و تلاش ویژگیهای شخصی نظیر تاب آوری، اعتماد به نفس و...
جهت گیری‌های تحصیلی و شغلی (علاقه و رغبت)		درک صحیح هویت شخصی و انجام کارهای محاسباتی و... درک صحیح خصوصیات بالقوه با هدف ترسیم مسیر زندگی شغلی کسب اطلاعات درباره محیطهای حرفه‌ای مشاغل اعتماد به خودکارآمدی خود یا اطمینان به آینده آموزشی و شغلی همسوسازی شغل با سلیقه و سبک زندگی شخصی
تجارب و انتظارات شخصی و شغلی		نوع نگاه به مشاغل به عنوان منبع پایدار درآمد کسب تجربه کاری در مشاغل پاره وقت برای دانش آموزان کسب تجربه در مشاغل در قالب کارآموزی و کارورزی انجام کار داوطلبانه (فرصتهای شغلی داوطلبانه) برای آشنایی با ماهیت مشاغل و کسب مهارت
توانمند سازهای محیطی	اصلاح نگاه فرهنگی به مشاغل	ایفای نقش موثر صدا و سیما در فرهنگ سازی مناسب در مورد هدایت تحصیلی اتخاذ تدابیر و سیاست‌های مناسب برای ایجاد زمینه مساعد و فرهنگ‌سازی برای برعهده گرفتن مشاغل اصلاح نگرش والدین نسبت به مشاغل در مدارس با هدف ایجاد تعادل بین ظرفیت دانش آموزان و مشاغل ترویج با اهمیت بودن کلیه مشاغل در سطح جامعه بدون در نظر گرفتن نگرشهای فرهنگی غلط برگزاری جلسات توجیهی برای والدین با هدف عدم تحمیل علایق و آرزوهای خود به دانش آموزان

وضعیت خانواده ها		توجه به وضعیت اقتصادی والدین در انتخاب رشته برای تحصیل در دانشگاه با توجه به هزینه بر بودن برخی رشته‌ها	
		توجه به امکانات و تجهیزات مورد نیاز راه اندازی شغل مورد علاقه	
		تلاش در جهت حل مشکلات اقتصادی خانواده با انتخاب شغل با درآمد کافی	
		در نظر گرفتن همزمان منزلت اجتماعی و توانایی افراد برای برعهده گرفتن مشاغل	
		حذف نگاه‌های سنتی به انتخاب شغل	
		تمایل والدین دارای مشاغل حرفه‌ای (نظیر پزشکی) به انتخاب همان مشاغل توسط فرزندان	
بازار کار		وصل شدن به بازار کار با انتخاب مسیر صحیح	
		انتخاب آزادانه و آگاهانه با وجود ظرفیت‌ها و محدودیت‌های محیطی	
		ایجاد بسترهای شغلی لازم در جامعه	
		تجزیه و تحلیل موقعیت‌های گوناگون در انتخاب رشته شغلی نظیر بازار کار، ارتقای شغلی، میزان درآمد، برآورده سازی نیازهای شخصی و...	
توانمند انسانی	سازهای والدین	افزایش آگاهی و شناخت	آموزش نحوه حمایت عاطفی به والدین دانش‌آموزان در جهت کاهش فشارهای روانی ضمن انتخاب رشته
		برانگیخته شدن خانواده‌ها برای توسعه استعدادهای ذاتی فرزندان	
		آگاه ساختن دانش‌آموزان نسبت به رشته‌های تحصیلی و مشاغل مرتبط با آن‌ها و علاقه مندی‌های آن‌ها توسط والدین	
		دادن اختیار به دانش‌آموزان برای تصمیم‌گیری تحصیلی و شغلی	
دانش و توانمندیهای معلمان		آموزش و توانمندسازی معلمان در دادن اطلاعات کافی به دانش‌آموزان در حیطه درسی مختص به خود	
		کسب مهارت عملی توسط معلمان در موضوعات تخصصی درس مربوطه	
		استفاده از معلمان در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان برای انتخاب رشته	
دانش و مهارت مشاوران		برطرف کردن ضعف‌های مشهود برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌آموزان	
		تربیت و استخدام افراد متخصص و کارآمد در حوزه هدایت شغلی و تحصیلی	
		ارتقای سطح دانش و مهارت حرفه‌ای مشاوران تحصیلی	
		برنامه ریزی شغلی منظم و علمی برای تک تک دانش‌آموزان متوسطه دوم	
توانمند ساختاری	سازهای تحصیلی	بازنگری برنامه‌های هدایت	هدایت تحصیلی دانش‌آموز با روشهایی منطبق بر نیازمندیهای دانش‌آموز
		دادن نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه به دانش‌آموزان در جریان هدایت تحصیلی	
		کمک موثر والدین در کسب تجربیات شغلی و تحصیلی	
		استفاده از کلیه ظرفیتهای و امکانات نهادهای درونی و بیرونی آپ برای هدایت تحصیلی	
		توزیع متوازن دانش‌آموزان در رشته‌های مختلف تحصیلی برای کاهش نگرانی از آینده شغلی	
		توزیع عادلانه‌تر خدمات هدایت تحصیلی بین همه دانش‌آموزان	
اصلاح برنامه‌های آشنایی با حرف و مشاغل		ایجاد تناسب بین ویژگیهای دانش‌آموزان و نیازهای بازار کار	
		دادن آگاهی کافی درباره مشاغل مورد نیاز جامعه در آینده به دانش‌آموزان	
		تجربه عملی مشاغل توسط دانش‌آموز برای روشن‌تر شدن دیدگاه دانش‌آموزان در خصوص واقعیت مشاغل	
		نظارت دقیق و حرفه‌ای روی تجارب عملی شغلی دانش‌آموز	
		توجیه و متعهد ساختن گروه‌های ذیربط در هدایت شغلی دانش‌آموزان	
		ایجاد تعادل بین مهارت‌ها و اشتیاق دانش‌آموزان در انتخاب رشته مربوط به شغل	
		ایجاد ارتباط مناسب بین بخش صنعت و خدمات و مدارس متوسطه دوم	
استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات به روز		استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی در راستای اطلاع‌رسانی شغلی- تحصیلی به دانش‌آموزان مناطق محروم‌تر	
		شهر تهران	
		استفاده از سیستم‌های کمکی مشاوره برای جبران کمبود زمانی	
		بکارگیری اپلیکیشن‌های آموزش مجازی مشاغل در مدارس	
		اقدامات مناسب جهت تقویت منابع نرم‌افزاری مرتبط با مشاوره تحصیلی و شغلی	
		ایجاد بانک اطلاعات از ظرفیتهای و علایق دانش‌آموزان	
بکارگیری موثر ملاکها و ابزارهای سنجش		شناسایی و تامین منابع و ابزارهای دقیق سنجش و اندازه‌گیری	
		بکارگیری منابع و ابزارهای دقیق سنجش استعدادها و تواناییهای دانش‌آموزان	
		اندازه‌گیری دقیق ویژگی‌های شخصیتی و ظرفیت‌های بالقوه ذهنی و جسمی دانش‌آموزان	

استفاده از آزمون‌های آنلاین شغلی جهت شناسایی هوش و استعدادهای شغلی مناسب	
توانمند سازهای باز طراحی سیاستها و اهداف	تغییر در رویکردها و روشهای امتیازدهی انتخاب رشته تحصیلی
برنامه درسی	ایجاد تناسب بین علایق و رغبتها و تواناییها و استعدادهای دانش آموزان در انتخاب رشته
	افزایش نسبت دروس عملی در قالب مهارت آموزی و آشنایی با مشاغل
	تبدیل دوره متوسطه دوم به دوره آشنایی با رشته‌های تخصصی تحصیلی و شغلی
اصلاح محتوا و منابع	طراحی و ارائه دروس نظری و عملی مرتبط با هدایت تحصیلی و شغلی در دوره متوسطه دوم
	بازنگری در محتوای دروس برای برانگیختن و کشف استعدادها و علایق
	تغییر در منابع درسی کتاب محور با محوریت موضوع شناسی رشته‌های تحصیلی
	استفاده از منابع درسی غیر کتابی یا منابع و کتابهای کمک آموزشی و کتاب کار
تغییر روشهای ارزشیابی	تلفیق روشهای ارزشیابی نظری و عملی در کلیه دروس برنامه درسی
	اهمیت دادن/اولویت دادن به نتایج ارزشیابی عملی
	توجیه و تفهیم ارکان مدرسه نسبت به اجرا و ارزیابی دروس عملی
	کنترل و نظارت جدی بر برنامه‌های عملی دروس مهارتی، کارآموزی، کارورزی و شغل شناسی

گام پنجم: تحلیل شبکه مضامین؛ با توجه به تحلیل و ترکیب‌های قبلی و شناسایی تم‌های فرعی و اصلی و ترسیم

شبکه مضامین، محقق مضامین پیشنهاد شده جهت تحلیل داده‌ها را تعریف، تعدیل و داده‌ها را بر اساس آن‌ها تحلیل نموده است. در این گام شبکه مضامین ترسیم شده، بررسی و تجزیه و تحلیل شدند و محقق مضامین بدست آمده را تشریح نمود و الگوهای آن‌ها را شناخت. این اقدامات توسط محقق بدین شکل انجام گرفت که محقق مجدداً به متن اصلی مراجعه کرد و آن‌ها را به کمک این شبکه‌ها تفسیر نمود. همچنین تم‌هایی را که برای تحلیل ارائه کرده بود تعریف نمود و مجدداً مورد بازبینی قرار داد و سپس داده‌های داخل آن‌ها را تحلیل نمود. بدین شکل با تعریف و بازبینی کردن تم‌ها، ماهیت آن چیزی که یک تم در مورد آن بحث می‌کند مشخص شده و تعیین شد که هر تم کدام جنبه از داده‌ها را در خود دارد. با انجام اقدامات مزبور محقق مجدداً توانست مضامین شناخته شده را به روشنی تعریف کند و کلیه تم‌ها و مضامین شناسایی شده مورد تایید قرار گرفتند که جمعاً ۹۲ مضمون پایه، ۱۸ مضمون سازمان دهنده، ۵ مضمون فراگیر در قالب دو دسته تم‌های اصلی و فرعی بدست آمد. شبکه مضامین نهایی مدل کاهش ترک خدمت معلمان ابتدایی بر اساس تم‌های اصلی به شرح شکل شماره ۱ می‌باشد.

با توجه به تحلیل و ترکیب‌های قبلی و شناسایی تم‌های فرعی و اصلی و ترسیم شبکه مضامین، محقق مضامین پیشنهاد شده جهت تحلیل داده‌ها را تعریف، تعدیل و داده‌ها را بر اساس آن‌ها تحلیل نموده است. در این گام شبکه مضامین ترسیم شده، بررسی و تجزیه و تحلیل شدند و محقق مضامین بدست آمده را تشریح نمود و الگوهای آن‌ها را شناخت. این اقدامات توسط محقق بدین شکل انجام گرفت که محقق مجدداً به متن اصلی مراجعه کرد و آن‌ها را به کمک این شبکه‌ها تفسیر نمود. همچنین تم‌هایی را که برای تحلیل ارائه کرده بود تعریف نمود و مجدداً مورد بازبینی قرار داد و سپس داده‌های داخل آن‌ها را تحلیل نمود. بدین شکل با تعریف و بازبینی کردن تم‌ها، ماهیت آن چیزی که یک تم در مورد آن بحث می‌کند مشخص شده و تعیین شد که هر تم کدام جنبه از داده‌ها را در خود دارد. با انجام اقدامات مزبور محقق مجدداً توانست مضامین شناخته شده را به روشنی تعریف کند و کلیه تم‌ها و مضامین شناسایی شده مورد تایید قرار گرفتند که جمعاً ۷۴ مضمون پایه، ۱۶ مضمون سازمان دهنده، ۵ مضمون فراگیر در قالب دو دسته تم‌های

اصلی و فرعی بدست آمد. در نهایت شبکه مضامین نهایی پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان مدارس متوسطه دوم بر اساس تم‌های اصلی ترسیم شد.

گام ششم: تهیه گزارش نهایی؛ در گام پایانی، محققان اقدام به ترسیم شبکه مضامین (پایه، سازمان دهنده و فراگیر) و نوشتن گزارش نهایی نمودند.

پس از انجام تحلیل و کدگذاری پاسخ سوالات پژوهش ارائه شده است:

□ مضامین فراگیر پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان مدارس متوسطه دوم کدامند؟

در پژوهش حاضر بر اساس تجزیه و تحلیل کیفی، ۵ مضامین فراگیر برای پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان بدست آمده است که عبارتند از: (۱) مضمون فراگیر توانمندسازهای فردی (۲) مضمون فراگیر توانمندسازهای محیطی (۳) مضمون فراگیر توانمندسازهای انسانی (۴) مضمون فراگیر توانمندسازهای ساختاری (۵) مضمون فراگیر توانمندسازهای برنامه درسی.

□ مضامین سازمان دهنده پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان مدارس متوسطه دوم کدامند؟

در پژوهش حاضر بر اساس تجزیه و تحلیل کیفی، ۱۶ مضمون سازمان دهنده ذیل ۵ مضمون فراگیر به عنوان پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان بدست آمده است که عبارتند از:

- (۱) استعداد و ظرفیت (با ۵ مضمون پایه)، (۲) علاقه و رغبت (با ۵ مضمون پایه)، (۳) تجارب و انتظارات شخصی و شغلی (با ۴ مضمون پایه)، (۴) اصلاح نگاه فرهنگی به مشاغل (با ۵ مضمون پایه)، (۵) وضعیت خانواده ها (با ۶ مضمون پایه)، (۶) بازار کار (با ۴ مضمون پایه)، (۷) افزایش آگاهی و شناخت والدین (با ۴ مضمون پایه)، (۸) دانش و توانمندیهای معلمان (با ۳ مضمون پایه)، (۹) دانش و مهارت مشاوران (با ۴ مضمون پایه)، (۱۰) بازنگری برنامه‌های هدایت تحصیلی (با ۶ مضمون پایه)، (۱۱) اصلاح برنامه‌های آشنایی با مشاغل (با ۷ مضمون پایه)، (۱۲) استفاده از فناوری اطلاعات به روز (با ۵ مضمون پایه)، (۱۳) بکارگیری موثر ملاکها و ابزارهای سنجش (با ۴ مضمون پایه)، (۱۴) بازطراحی سیاستها و اهداف (با ۴ مضمون پایه)، (۱۵) اصلاح محتوا و منابع (با ۴ مضمون پایه)، (۱۶) تغییر روشهای ارزشیابی (با ۴ مضمون پایه).

□ مضامین پایه پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان مدارس متوسطه دوم کدامند؟

در پژوهش حاضر بر اساس تجزیه و تحلیل کیفی، ۷۴ مضمون پایه ذیل ۱۶ مضمون سازمان دهنده و ۵ مضمون فراگیر به عنوان پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان بدست آمده است که عبارتند از:

- تعداد ۱۴ مضمون پایه ذیل ۳ مضمون سازمان دهنده استعداد و ظرفیت (با ۵ مضمون پایه)، علاقه و رغبت (با ۵ مضمون پایه)، تجارب و انتظارات شخصی و شغلی (با ۴ مضمون پایه) و مضمون فراگیر توانمندسازهای فردی قرار گرفتند؛
- تعداد ۱۵ مضمون پایه ذیل ۳ مضمون سازمان دهنده اصلاح نگاه فرهنگی به مشاغل (با ۵ مضمون پایه)، وضعیت خانواده ها (با ۶ مضمون پایه)، بازار کار (با ۴ مضمون پایه) و مضمون فراگیر توانمندسازهای محیطی قرار گرفتند؛
- تعداد ۱۱ مضمون پایه ذیل ۳ مضمون سازمان دهنده افزایش آگاهی و شناخت والدین (با ۴ مضمون پایه)، دانش و توانمندیهای معلمان (با ۳ مضمون پایه)، دانش و مهارت مشاوران (با ۴ مضمون پایه) و مضمون فراگیر توانمندسازهای انسانی قرار گرفتند؛
- تعداد ۲۲ مضمون پایه ذیل ۴ مضمون سازمان دهنده سازمان دهنده بازنگری برنامه‌های هدایت تحصیلی (با ۶ مضمون پایه)، اصلاح برنامه‌های آشنایی با مشاغل (با ۷ مضمون پایه)، استفاده از فناوری اطلاعات به روز (با ۵ مضمون پایه)، بکارگیری موثر ملاکها و ابزارهای سنجش (با ۴ مضمون پایه) و مضمون فراگیر توانمندسازهای ساختاری قرار گرفتند؛
- تعداد ۱۲ مضمون پایه ذیل ۳ مضمون سازمان دهنده بازطراحی سیاستها و اهداف (با ۴ مضمون پایه)، اصلاح محتوا و منابع (با ۴ مضمون پایه)، تغییر روشهای ارزشیابی (با ۴ مضمون پایه) و مضمون فراگیر توانمندسازهای برنامه درسی قرار گرفتند.

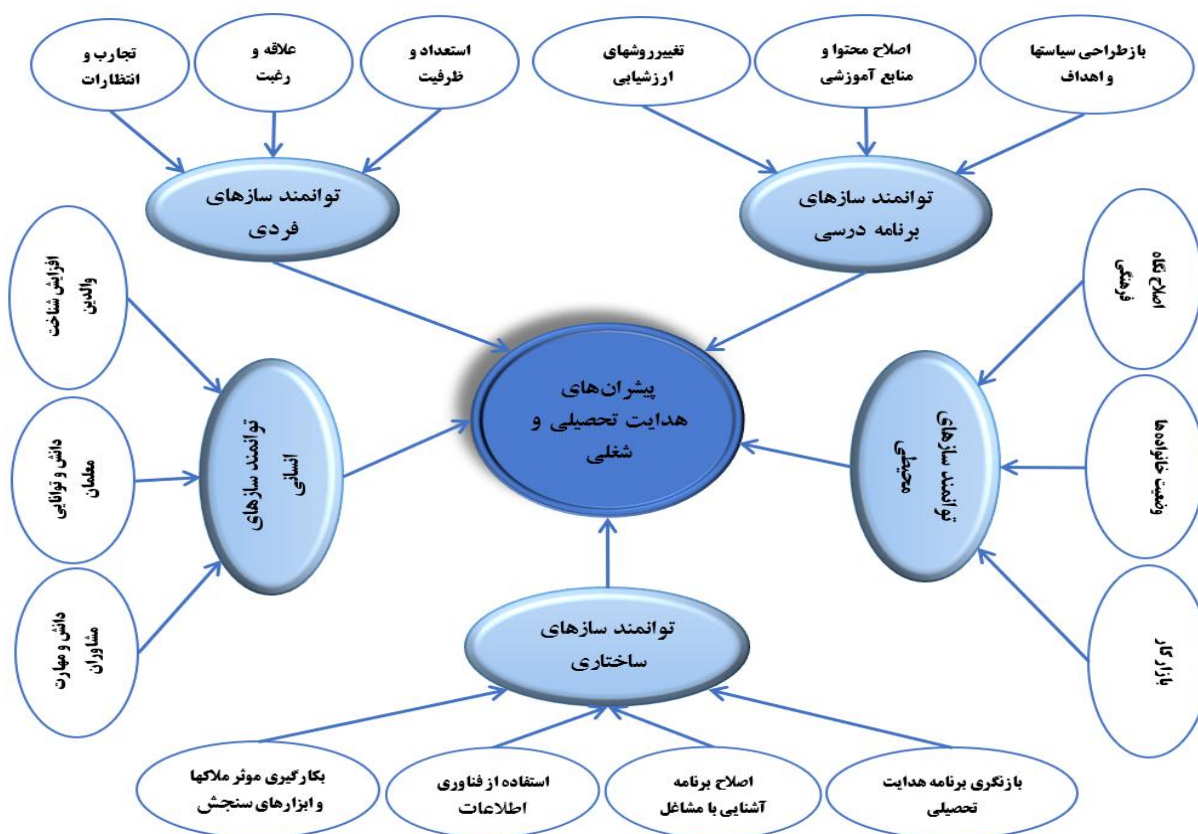
□ شبکه مضامین پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان مدارس متوسطه دوم چگونه است؟

بر اساس نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها، شبکه مضامین پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم مشتمل بر ۵ مضمون فراگیر، ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۷۴ مضمون پایه ترسیم شد:

- مضمون توانمندسازهای فردی دارای ۳ مضمون سازمان‌دهنده و ۱۴ مضمون پایه.
- مضمون توانمندسازهای محیطی دارای ۳ مضمون سازمان‌دهنده و ۱۵ مضمون پایه.
- مضمون توانمندسازهای انسانی دارای ۳ مضمون سازمان‌دهنده و ۱۱ مضمون پایه.
- مضمون توانمندسازهای ساختاری دارای ۴ مضمون سازمان‌دهنده و ۲۲ مضمون پایه.
- مضمون توانمندسازهای برنامه درسی دارای ۳ مضمون سازمان‌دهنده و ۱۲ مضمون پایه.

شبکه مضامین پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم به شرح شکل ۱ بدست آمده و ترسیم

شده است:

شکل ۱: شبکه مضامین پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه دوم

□ اعتبار نظری پیشران‌های هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه دوم چگونه است؟

برای اعتباریابی نظری شبکه مضامین بدست آمده، ابتدا با استفاده از منابع متعدد و مرور نظریات مختلف در خصوص موضوع، داده‌های بدست آمده مورد ارزیابی قرار گرفته است. سپس با اخذ نظرات خبرگان داده‌های بدست آمده بررسی شد در این راه سعی شد مشارکت کنندگان با تجربیات متنوع انتخاب شوند و داده‌های تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافتند. همچنین یک ناظر بیرونی انتخاب شد و داده‌ها را مورد بررسی دقیق قرار داد و باورپذیری داده‌های پژوهش را افزایش داد. نهایتاً با ارائه یافته‌های غنی و دقیق همراه با نقل قول‌های مناسب، قابلیت انتقال پذیری افزایش یافت. به این گونه اعتباریابی نظری داده‌ها و یافته‌ها بر مبنای چهار معیار انتقال پذیری، باورپذیری، تاییدپذیری و اعتمادپذیری انجام شد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه دوم تحت تأثیر مجموعه‌ای پیچیده از عوامل فردی، محیطی، انسانی، ساختاری و برنامه درسی قرار دارد. شناسایی ۵ مضمون فراگیر، ۱۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۷۴ مضمون پایه نشان داد که هدایت تحصیلی یک فرایند چندبعدی است که باید به صورت نظام‌مند، مستمر و مبتنی بر شواهد انجام شود. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که عوامل فردی نظیر استعداد، ظرفیت ذهنی، علاقه، رغبت و تجربه‌های شغلی از بنیادی‌ترین

عناصر هدایت تحصیلی اند؛ چنان که بخش مهمی از تصمیم‌گیری دانش‌آموزان بر ادراک آنان از توانایی‌ها و علایقشان استوار است. این یافته با نتایج پژوهش‌هایی هم‌راستا است که نشان می‌دهند رشد آگاهی فردی و خودشناسی، پیش‌نیاز انتخاب مسیر تحصیلی و شغلی بهینه است (1). همچنین پژوهش‌های بین‌المللی نیز بر نقش عوامل شناختی و فراشناختی در توانایی دانش‌آموزان برای ارزیابی توانمندی‌ها و اهداف آینده اشاره کرده‌اند؛ چنان که نظریه فراشناختی ون نشان می‌دهد تقویت خودتنظیمی و آگاهی شناختی به بهبود کیفیت انتخاب‌های تحصیلی کمک می‌کند (5).

از بین عوامل فردی، علاقه و جهت‌گیری شغلی نقش تعیین‌کننده‌ای داشت و مصاحبه‌شوندگان تأکید کردند که نادیده گرفتن علایق فردی موجب کاهش انگیزه، افت تحصیلی و نارضایتی شغلی در آینده می‌شود. این یافته با نتایج پژوهش‌های مرتبط با انگیزه تحصیلی همخوانی دارد؛ برای مثال، پژوهش‌های لادی نشان می‌دهد که هدایت تحصیلی مؤثر به‌طور مستقیم موجب بهبود نگرش دانش‌آموزان نسبت به یادگیری و افزایش انگیزه آنان می‌شود (15). همچنین یافته‌های زیگلر بیان می‌کند بی‌توجهی به خودتنظیمی و علایق موجب شکل‌گیری رفتارهای تعلل‌ورزی تحصیلی می‌شود که بعدها انتخاب رشته و عملکرد تحصیلی را مختل می‌سازد (6). در پژوهش حاضر نیز مشاوران تأکید داشتند که دانش‌آموز بدون توجه به علایق واقعی خود نمی‌تواند مسیر تحصیلی پایداری را طی کند. مسئله دوم در نتایج این پژوهش، نقش عوامل محیطی است که شامل نگرش فرهنگی جامعه به مشاغل، وضعیت اقتصادی خانواده و شرایط بازار کار می‌شود. یافته‌ها نشان داد که انتخاب رشته و مسیر حرفه‌ای دانش‌آموزان در بسیاری از مواقع تحت تأثیر انتظارات فرهنگی، کلیشه‌های اجتماعی درباره ارزش رشته‌ها و فشارهای خانوادگی قرار دارد. این یافته با پژوهش‌های انجام شده در زمینه نابرابری آموزشی هم‌راستا است. برای مثال، دورمن و همکاران اشاره می‌کنند که ساختارهای اجتماعی و طبقاتی به‌طور مستقیم بر دسترسی برابر به فرصت‌های آموزشی و هدایت مؤثر تأثیر می‌گذارند (7). علاوه بر این، پژوهش‌های هاک و هوگبرگ نشان می‌دهند که طبقه اجتماعی و وضعیت اقتصادی خانواده‌ها نقش مهمی در جهت‌گیری تحصیلی دانش‌آموزان دارد و فشارهای اقتصادی می‌تواند منجر به انتخاب‌های اجباری و ناسازگار شود (8). در پژوهش حاضر نیز مشاوران اشاره داشتند که خانواده‌های کم‌برخوردار ناتوان از تأمین هزینه برخی رشته‌ها هستند و همین موضوع موجب محدود شدن انتخاب‌های تحصیلی آنان می‌شود.

موضوع بازار کار نیز یکی از محورهای اساسی نتایج این پژوهش بود. مشارکت‌کنندگان تأکید کردند که نبود پیوند میان نظام آموزشی و بازار کار، موجب شده دانش‌آموزان با تصوراتی غیرواقع‌بینانه وارد رشته‌هایی شوند که فرصت شغلی محدودی دارند. این مسئله در پژوهش‌های داخلی نیز بازتاب یافته است؛ به‌طور مثال، نتایج پژوهش سالاری و همکاران تأکید می‌کند که هدایت تحصیلی باید مبتنی بر نیازهای واقعی جامعه و اسناد تحول‌بنیادین باشد تا بتواند توزیع متوازن نیروهای آینده را تضمین کند (10). همچنین پژوهش رزوی‌زاده نشان می‌دهد که یکی از مهم‌ترین مشکلات هدایت تحصیلی در ایران نادیده گرفتن تحلیل بازار کار در فرایند تصمیم‌گیری است (11). به همین ترتیب، یافته‌های پژوهش حاضر اهمیت ادغام تحلیل بازار کار در فرایند هدایت را نشان داد.

در سطح انسانی، سه عامل دانش و آگاهی والدین، مهارت‌های معلمان و توانایی‌های مشاوران بیشترین اهمیت را داشت. یافته‌ها نشان می‌دهد که بسیاری از والدین دانش کافی درباره رشته‌ها و مشاغل ندارند و اغلب بر اساس آرزوهای شخصی یا تجربیات محدود خانوادگی تصمیم‌گیری می‌کنند. این یافته با نتایج پژوهش یزدانی‌پور همسو است که نقش خانواده را در جهت‌دهی تحصیلی دانش‌آموزان حیاتی دانسته است (2). علاوه بر این، نقش مشاوران نیز در پژوهش حاضر برجسته بود؛ مشاوران باید دانش تخصصی کار با ابزارهای سنجش، تحلیل شخصیت، تحلیل توانایی و ارائه مشاوره‌های مبتنی بر شواهد را داشته باشند. این موضوع در پژوهش شحین و همکاران نیز بیان شده که خدمات مشاوره‌ای با کیفیت بالا موجب رشد تحصیلی و حرفه‌ای دانشجویان می‌شود (19). همچنین نتایج پژوهش هریسیوو و کستادینوو نیز نشان می‌دهد که مشاوره آموزشی اثربخش می‌تواند به‌طور مستقیم عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را ارتقا دهد (20).

پژوهش حاضر نشان داد که توانمندسازهای ساختاری نیز نقش مهمی در هدایت تحصیلی دارند؛ به‌ویژه مسائل مربوط به بازنگری برنامه‌های هدایت تحصیلی، اصلاح محتوای آشنایی با مشاغل، استفاده از فناوری اطلاعات و بهره‌گیری از ابزارهای سنجش معتبر. یافته‌ها نشان داد که برنامه‌های فعلی هدایت تحصیلی در مدارس ایران اغلب قدیمی، غیرعملیاتی و فاقد پیوند با نیازهای واقعی دانش‌آموزان‌اند. این یافته با نتایج پژوهش رحیمی و همکاران همخوانی دارد که بیان می‌کند برنامه‌های فعلی هدایت تحصیلی نیازمند بازطراحی اساسی است تا با استانداردهای جدید تطبیق یابد (26). همچنین پژوهش‌های مرتبط با داده‌محور شدن هدایت تحصیلی نشان می‌دهد استفاده از فناوری‌های نوین همچون کلان‌داده و تحلیل‌گرهای هوشمند می‌تواند دقت هدایت را به میزان قابل توجهی افزایش دهد (13، 27). این موضوع در پژوهش مجات نیز تأیید شده که سیستم‌های هدایت مبتنی بر هوش مصنوعی توانایی ارائه مسیرهای شخصی‌سازی شده را دارند (14).

علاوه بر ساختار، برنامه درسی نیز یکی دیگر از ابعاد مهم نتایج پژوهش بود. بسیاری از مشارکت‌کنندگان تأکید کردند که محتوای کتاب‌های درسی فعلی توانایی لازم برای ایجاد شناخت شغلی را ندارد و دانش‌آموزان در مواجهه با دروس فرصت اندکی برای کشف استعدادها و علاقه‌مندی‌های خود دارند. این یافته با پژوهش‌های مرتبط با تحول محتوای آموزشی همسو است؛ برای مثال، ملکی‌ها و معتمدی بیان کرده‌اند که برنامه‌های درسی باید به گونه‌ای طراحی شوند که فرصت تجربه عملی، کارگاه‌های مهارتی و آشنایی با مشاغل را فراهم کنند (23). همچنین پژوهش تاجری نشان می‌دهد که هدایت آموزشی موفق زمانی امکان‌پذیر است که برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌ها و نیازهای رشدی طراحی شود (24). این موضوع با یافته‌های پژوهش حاضر کاملاً همخوانی دارد.

در مجموع، یافته‌های پژوهش حاضر را می‌توان تأیید قوی ادبیات جهانی دانست. پژوهش‌هایی همچون پارساکیا که بر نقش توسعه فردی در رضایت شغلی تأکید می‌کنند نیز به‌طور غیرمستقیم اهمیت هدایت تحصیلی درست را برای آینده شغلی دانش‌آموزان نشان می‌دهند (28). همچنین پژوهش‌های جهانی درباره هدایت مبتنی بر خرد بومی، هدایت مبتنی بر شخصیت، استفاده از فناوری‌های

نو و نقش خانواده و مشاوران در انتخاب مسیر تحصیلی، با نتایج این پژوهش بسیار همسو است (17, 18). بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر نه تنها بازتاب واقعیت‌های نظام آموزشی ایران است، بلکه با یافته‌های بین‌المللی نیز همخوانی نظری و تجربی دارد. محدودیت‌های این پژوهش شامل محدود بودن جامعه مطالعه به خبرگان آموزشی و مشاوران مدارس شهر تهران، زمان‌بر بودن فرایند تحلیل مضمون و احتمال تأثیر سوگیری‌های ذهنی مشارکت‌کنندگان در بیان دیدگاه‌هاست. همچنین ماهیت کیفی پژوهش مانع از تعمیم کامل نتایج به سایر استان‌ها یا مقاطع تحصیلی می‌شود و لازم است این یافته‌ها در بسترهای مختلف آموزشی آزموده شود.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با رویکرد ترکیبی، اثر هر یک از پیشران‌های شناسایی شده را به صورت کمی و تجربی بررسی کنند. همچنین می‌توان مطالعه‌های طولی طراحی کرد تا تأثیر هدایت تحصیلی بر موفقیت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان در سال‌های بعد بررسی شود. پژوهش‌های آینده می‌توانند مدل ارائه شده را در مقاطع مختلف یا مناطق جغرافیایی مختلف آزمون کنند و نقش فناوری‌های نو مانند یادگیری ماشین و پروفایل‌های تحلیلی را دقیق‌تر ارزیابی نمایند.

در سطح کاربردی، پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان آموزشی، مشاوران و مدیران مدارس مدل پیشران‌های شناسایی شده را در طراحی برنامه‌های هدایت تحصیلی به کار گیرند. همچنین لازم است کارگاه‌های آموزشی برای والدین و معلمان با هدف افزایش آگاهی و مهارت در هدایت تحصیلی برگزار شود. مدارس باید سیستم‌های ارزیابی استعداد و علاقه را استانداردسازی کنند و پیوند میان صنعت، دانشگاه و مدارس تقویت شود تا دانش‌آموزان بتوانند بر اساس تجربه واقعی و اطلاعات معتبر مسیر تحصیلی خود را انتخاب کنند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاق

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

منابع

1. Ghosh S. An introduction on educational guidance. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*. 2021;9(11):133-9.
2. Yazdani Pour M. The Role and Status of Guidance and Counseling in Students' Educational Guidance and Achievement. *Psychology and Educational Sciences Studies*. 2024;69(26):99-124.
3. Park K, Desimone LM, Parsons A. An integrative approach to professional development to support college- and career- readiness standards. *Education Policy Analysis Archives*. 2020;28(111):1-27. doi: 10.14507/epaa.28.4970.
4. Wong LPW, Yuen MT. Career guidance and counseling in secondary schools in Hong Kong: A historical overview. *Journal of Asia Pacific Counseling*. 2019;9(1):1-19. doi: 10.18401/2019.9.1.1.
5. Wen X. Research on Academic Guidance Strategies for College Students from the Perspective of Metacognition Theory. *Region-Educational Research and Reviews*. 2024;6(8). doi: 10.32629/rerr.v6i8.2477.
6. Ziegler N, Opdenakker MC. The development of academic procrastination in first-year secondary education students: The link with metacognitive self-regulation, self-efficacy, and effort regulation. *Learning and Individual Differences*. 2018;64:71-82. doi: 10.1016/j.lindif.2018.04.009.
7. Dohrmann E, Porche MV, Ijadi-Maghsoodi R, Kataoka SH. Racial disparities in the education system: opportunities for justice in schools. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*. 2022;31(2):193-209. doi: 10.1016/j.chc.2022.01.001.
8. Hogberg B, Strandh M, Petersen S, Johansson K. Education system stratification and health complaints among school-aged children. *Social Science & Medicine*. 2019;220:159-66. doi: 10.1016/j.socscimed.2018.11.007.
9. Salari Y, Eslampanah M, Laei S, Musavi F. Designing and Validating the Educational Guidance Pattern. *Teaching Research*. 2023;11(4):142-69.
10. Salari Y, Eslampanah M, Laei S, Musavi F. Modeling the Factors Affecting Students' Educational Guidance Based on the Fundamental Transformation Document of Education of the Islamic Republic of Iran. *Jundishapur Ahvaz Education Development Journal*. 2022;13(0):29-44.
11. Razavizadeh N, Varshouei S. Analyzing the Challenges and Obstacles of the Educational Guidance Process for First Secondary School Students. *Educational and School Studies*. 2022;11(3):405-35.
12. Monbari M, Poushaneh K, Khosravi Babadi AA. Identifying Factors Affecting the Educational Guidance System to Provide a Strategic Model. *Educational Leadership and Management Quarterly*. 2022;16(4):122-46.
13. Liang Y, Di K, Zheng Z, editors. Research on Accurate Academic Guidance of College Students Based on Big Data Portrait Analysis. *Proceedings of the 2023 International Conference on Information Education and Artificial Intelligence*; 2024.
14. Majjate H, Bellarhmouch Y, Jeghal A, Yahyaouy A, Tairi H, Zidani KA. AI-Powered Academic Guidance and Counseling System Based on Student Profile and Interests. *Appl Syst Innov*. 2024;7:6. doi: 10.3390/asi7010006.
15. ElAdl AM. Differences in the Effectiveness of Guidance and Attitudes towards Learning, Studying, and Academic Achievement According to the Guidance Method. *Port Said Journal of Educational Research (PSJER)*. 2024;3(20):67-82. doi: 10.21608/psjer.2024.264887.1032.
16. Zhang H. Design and Implementation of Higher Education Student Counseling and Career Guidance Platform Based on Big Data Technology. *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*. 2025;10(1). doi: 10.2478/amns-2025-0276.
17. Lumbantobing R, Simbolon ET, Arif Panjaitan AP, Firmando HB, Simbolon JW. Implementation of Quality Academic Guidance Services Based on Lokal Wisdom. *Journal of Namibian Studies: History Politics Culture*. 2023;33:1849-59. doi: 10.59670/jns.v33i.594.
18. Liu Y, Qu Y, editors. Discussion on the Academic Guidance Strategy Based on the Students' Personalities under the Undergraduate Tutor System. *8th Annual International Conference on Social Science and Contemporary Humanity Development (SSCHD2022)*; 2023.
19. shaheen S, Iqbal M, Naqeeb MKS. Impact Of Guidance and Counseling Services on Students' Development at The University Level. *Journal of Positive School Psychology*. 2023;7(2):812-27.
20. Hrisyov NB, Kostadinov AS. Effect of Guidance and Counseling on the Students' Academic Performance in Bulgaria. *Stratford Peer Reviewed Journals and Book Publishing Journal of Education*. 2022;5(3):16-26. doi: 10.53819/81018102t50105.
21. Vojdani Hemmat M, Salimi Bojestani H, Kalantar Hormozi A, Farahbakhsh K. Developing a Comprehensive Model for Students' Educational Guidance Based on the Developmental Approach. *Cultural Psychology*. 2021;5(1):24-58.

22. Yazdankhou S, Dehghani M, Salehi K. Analyzing the Experiences and Strategies for Desirable Educational-Career Guidance from the Viewpoint of Tehran University Students and Graduates: A Phenomenological Study. *Career and Organizational Counseling*. 2022;14(4):9-42.
23. Malekiha M, Mo'tamedi B. Investigating the Effectiveness of Career Path Counseling Based on the Cognitive Information Processing Approach on Reducing Career Path Indecision in Second Secondary School Girls. *Psychological Research in Management*. 2021;7(2):43-67.
24. Tajri T, Javan Neshān M. Identifying Components and Indicators of the New Educational Guidance Model: Applications in Students' Social Welfare and Social Welfare. *Social Welfare*. 2020;20(76):207-35.
25. Haghani Zemidani M, Kalantar Hormozi A, Zare Bahramabadi M, Salimi Bojestani H. Identifying Strategies for Planning Students' Career Growth Process. *Research in Educational Systems*. 2022;16(58):114-28.
26. Rahimi B, Hakimzadeh R, Javadi Pour M, Salehi K, Khademi Kolehlou M. A Comparative Study of Career Guidance Curricula to Provide Guidelines for Iran's Education System. *Educational Innovations*. 2021;20(80):209-44.
27. Liang R, Pargudtong P, Dechhome P, Sutheeniran N. Research on the Development of Academic Guidance Ability of University Advisors in Guangxi. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews (IJSASR)*. 2023;3(4):289-302. doi: 10.60027/ijssar.2023.2995.
28. Parsakia K, Seyed Ali Tabar SH, Zadhan Z. Strategies for Increasing Job Satisfaction Through Personal Development and Career Path Optimization. *Journal of Personal Development and Organizational Transformation*. 2023;1(1):26-38.
29. Haug EH. Nordic Research on Educational and Vocational Guidance: A Systematic Literature Review of Thematic Features between 2003 and 2016. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*. 2019;19(2):185-202. doi: 10.1007/s10775-018-9375-4.
30. El-Sofany HF, Abou El-Seoud S. The implementation of career and educational guidance system (CEGS) as a cloud service. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*. 2020;15(20):226-40. doi: 10.3991/ijet.v15i20.16839.
31. Nazarinia M, Safarnavadeh M, Shafiei N, Esmaeilzadeh Z. Identifying Indicators, Components, and Dimensions of Educational Guidance for First Secondary School Students. *Family and Health*. 2022;12(Special Issue for Adolescents):154-69.